

O. OHNYEVA'S ANNIVERSARY

D. Markov

A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine
4, Hrushevskoho Str., Kyiv, 01001, Ukraine
markovdmytro6@gmail.com

The article is dedicated to the 75th anniversary of Olena Ohnyeva, well known Ukrainian Tibetologist, Buddhologist, researcher in the field of source studies. It describes Olena Ohnyeva as prominent specialist in Tibetology and Buddhology, Tibetan history, culture, art, and also Ukrainian studies. Some of O. Ohnyeva's works on Buddhist iconography art are being mentioned, as well as publications dedicated to other topics. Olena Ohnyeva's bibliography for the last 6 years is presented at the end of the article.

Keywords: Olena Ohnyeva, Buddhist art, Buddhology, source studies, Tibet, Tibetology, Ukrainian studies

ЮВЛЕЙ О. Д. ОГНЕВОЇ

24 липня 2019 р. відсвяткувала своє 75-річчя Олена Дмитрівна Огнева – знаний український сходознавець, авторитетний фахівець у галузі джерелознавства, книгознавства, мистецтвознавства та етнографії Східної Азії та України. Дослідниці належать важливі наукові розробки в галузі вивчення тибетської етнографії, релігії, культури, історії сходознавства України, історії Волині, української середньовічної книги та геральдики, а також контактів народів Східної Азії з Україною.

Олена Дмитрівна народилася 24 липня 1944 р. в абхазькому містечку Гулрпші неподалік від Сухумі в сім'ї службовців. Місцем її навчання став східний факультет Ленінградського університету, де розпочалися сходознавчі студії Олени Дмитрівни Огневої – у галузі тибетології. Вчителем Олени Дмитрівни був знаний індолог Г. Бонгард-Левін, під керівництвом якого й була написана і захищена

1980 р. дисертація на тему “Тибетський середньовічний трактат з історії образотворчого мистецтва”. Перш ніж повернутися до України, Олена Дмитрівна Огнева

працювала в Музеї народів Сходу в Москві та у відділі рукописів Інституту сходознавства Академії наук Таджикистану.

Вже багато років Олена Дмитрівна працює в Інституті сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАНУ. І, як і раніше, Тибет, його історія, культура, буддійська традиція та мистецтво залишаються незмінними інтересами Олени Дмитрівни, глибокого вченого-сходознавця. Особливо це стосується буддизму і буддійського мистецтва, тибетських буддійських текстів. Цій проблематиці Олена Дмитрівна віддала роки копіткої, але натхненної праці. Тибетські пам'ятки в колекціях і фондах музеїв в Україні і за її межами не залишилися без уваги дослідниці: їхня атрибуція, датування, а також мистецтвознавчий аналіз пам'яток буддійського мистецтва в багатьох музеях України – всім цим завдячуємо Олені Дмитрівні Огневій.

У її доробку близько 500 друкованих праць (з них понад 360 – у царині сходознавства) в наукових виданнях України, Росії, США, Польщі, Китаю, Індії, не кажучи вже про численні публікації в засобах масової інформації. З них 3 колективні монографії, 4 брошури, 4 збірники статей, підготовка 11 каталогів (текст, атрибуція пам'яток), не враховуючи перевидань. Її дослідження стали важливим складником джерельної бази для вивчення етнографії, релігії, мистецтва народів Східної Азії від Середньовіччя до наших днів. 2013 р. О. Огневу нагороджено Премією НАН України імені А. Ю. Кримського за цикл робіт “Філософсько-релігійні та наукові традиції Сходу в європейській культурі”.

Коло зацікавлень дослідниці надзвичайно широке. Адже, окрім Тибету, вивченню якого дослідниця так вірно служить, Олена Дмитрівна чимало зробила для дослідження творчості і життєвого шляху композитора І. Стравінського та Лесі Українки. “Східному сліду”, темі Сходу у творчості цих видатних людей присвячені багато праць Олени Дмитрівни. До того ж вона брала активну участь і у створенні Меморіального музею Ігоря Стравінського в Устилузі (Волинська обл.), є лауреатом обласної премії його імені (1994 р.)

Отже, науковий доробок Олени Дмитрівни – величезний. Тільки за останні 5 років це збірник, брошури, десятки статей, коментарі і т. д. Тибетологічні роботи Олени Дмитрівни звернені до багатьох аспектів мистецтва та культури Тибету і буддизму загалом. Серед статей і публікацій, що побачили світ за останні роки, є статті, що аналізують іконографію тибетських і центральноазійських танок, зокрема спадок великого монгольського художника, скульптора і буддійського вчителя Дзанабадзара, іконографію Падмасамбхави, питання формування сюжету “Бхавачакра” в традиції буддійського живопису, а також порушують багато інших малодосліджених питань з галузі буддології. Наразі Олена Дмитрівна продовжує опрацювання пам'яток писемності у відділі рукописів Інституту рукопису НАН України, які дають уявлення про сакральну традицію північного буддизму. Йдеться про рукописи і ксилографи тибетською, монгольською, на тодо бічіг (старокалмицькою) і санскритською мовами.

З 2015–2016 рр. Олена Дмитрівна зацікавилася сучасною тибетською художньою прозою і написала низку статей з цієї тематики, а також післямову та коментарі до роману Алая “Коли спаде курява”, перекладеного українською мовою (Х.: Фоліо, 2016). Нещодавно дослідниця підготувала передмову та словничок до видання: Пошта М. Мандрівки Гімалаями. Казки з Тибету, Бутану, Ладакху і Сіккіму / [Пер. з чес. Тетяни Савченко]. – К.: Сафран, 2019. – 156 с.

У листопаді 2018 року в Національному музеї мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків відкрилася й успішно пройшла, ставши яскравою сторінкою культурного життя нашої столиці, виставка буддійського мистецтва під назвою “Будда. Той, хто пройшов світами Сансари”. Були представлені твори буддійського мистецтва з колекцій самого Музею Ханенків, Одеського музею західного та східного мистецтва, приватної збірки Ігоря Понамарчука. Автором ідеї і концепції виставки,

а також каталогу до неї стала Олена Дмитрівна. Тільки в цьому році дослідниця надала консультації з приводу пам'яток буддистського мистецтва Львівському музею історії релігії, відділу етнографії Східної і Південно-Східної Азії Кунсткамери, Музею антропології та етнографії імені Петра Великого РАН (Санкт-Петербург), відділу давнього Сходу Державного музею образотворчого мистецтва ім. О. С. Пушкіна (Москва) та ін.

Весь колектив Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського щиро вітає невідому та натхненну дослідницю і бажає їй здоров'я, творчої наснаги та нових звершень!

Д. Є. Марков

СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ О. Д. ОГНЕВОЇ (2014–2019 роки)¹

2014

1. Огнева Е. Восток Игоря Стравинского // Лига культуры. – 2014. – № 4. – С. 68–74.
2. Огнева Е. Д. Буддийские коллекции в тибетской традиции на юге Украины (история собраний в музеях Одессы) // Страны и народы Востока / Вып. XXXV: коллекции, тексты и их “биографии” / Под ред. И. Ф. Поповой, Т. Д. Скрынниковой. – М.: Наука – Восточная литература, 2014. – С. 226–246.
3. Огнева Е. Д. О надписях и письменных вложениях, связанных с буддийской сакральной пластикой // 108 образов Будды. Исследование коллекции № 5942 из собрания Музея антропологии и этнографии (Кунсткамеры) РАН / Авт.-сост. Е. В. Иванова, А. Ф. Дубровин, отв. ред. И. А. Алимов. – СПб.: МАЭ РАН, 2014. – С. 24–31.
4. Огнева Е. Д. Центральноазиатские танкхи (Атрибуция коллекции) // Щедрый дар. Коллекция Рерихов из собрания К. Кэмпбелл в Государственном музее Востока / Сост. О. В. Румянцева. М.: Государственный музей Востока, 2014.
5. Огнева О. Ге Баоцюань в ювілейному контексті // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка, Леся Українка і родина Косачів в історії української та світової культури. Науковий збірник. – Вип. 51. – Луцьк, 2014. – С. 242–245.
6. Огнева О. 250 років від дня народження Т. Чацького (1765–1813) // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2015 рік / ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк: Терези, 2014. – С. 128–133.
7. Огнева О. 125 років від часу першого приїзду в м. Устилуг І. Стравінського (1890) – російського композитора // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2015 рік / ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк: Терези, 2014. – С. 144–148.
8. Огнева О. Друкарська справа як один із чинників виникнення ріме, останнього тибетського буддистського руху // VIII наукова конференція “Китайська цивілізація: традиції та сучасність”. – Київ, 14 листопада 2014 р. URL: <http://sinologist.com.ua/viii-mizhnarodna-naukova-konferentsiya/> (дата звернення: 27.09.2019).
9. Огнева О. Стравінський очима художників // Волинський музей. Історія і сучасність. Науковий збірник. – Вип. 5. Матеріали V Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 24-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 травня 2014 року. – Луцьк, 2014. – С. 404–407.

¹ Список наукових публікацій О. Д. Огневої за попередні роки наводиться у виданні: Олена Дмитрівна Огнева. Біобібліографічний покажчик. – К.: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2009. – С. 13–41; Список наукових публікацій О. Д. Огневої (2009–2014 роки) // Східний світ. – 2014. – № 3. – С. 158–162.

10. Огнева О. Д. Доля середньовічних буддійських рукописів в сучасному світі // XVIII Сходознавчі читання А. Кримського. До 95-річчя від дня народження академіка Омеляна Йосиповича Пріцака (17–18.10.2014). – К.: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2014. – С. 48.

11. Огнева О. Д. “Зелена Тара” в якості свідка з історії Тибету XVIII ст. (на прикладі танки) // Китаєзнавчі дослідження. – 2014. – № 1–2. – С. 174–180.

2015

12. Огнева Е. К вопросу о влиянии Дзанабадзара на монгольскую живопись (на примере Тары Белой из музея Ханенко, Киев) // Лига культуры. – 2015. – № 7. – С. 42–46.

13. Огнева Е. Православная составная творческого наследия Федора Стравинского: образы богородицы // Лига культуры. – 2015. – № 6. – С. 89–94.

14. Огнева Е. Д. Долоннор в прошлом и настоящем (танка Калачакры из Кока Сумэ) // Китаєзнавчі дослідження. – 2015. – № 1–2. – С. 87–95.

15. Огнева О. Бурятський сакральний спадок в зібранні ЦАМУ при Київській духовній академії // Волинський музейний вісник. – Вип. 7. – Луцьк, 2015. – С. 91–95.

16. Огнева О. Ігор Стравінський очима художників (Стравінський в творчому спадку іноземних художників ХХ ст.) // Волинський музейний вісник. – Вип. 7. – Луцьк, 2015. – С. 358–364.

17. Огнева О. Рецензія. Каталог видань кирилівського друку в установах Волині (1600–1825 рр.). Друге видання, Луцьк. – 2015. Упорядник С. Н. Крейнін // Волинський музейний вісник. – Вип. 7. – Луцьк, 2015. – С. 532–534.

18. Огнева О. Луї Менар і його “Історія давніх народів світу” в контексті творчого спадку Лесі Українки // Старий Луцьк. – Вип. XI. – Луцьк: Сікачов В. А., 2015. – С. 400–411.

19. Огнева О. Д. Старі храми і нові мандрівники на теренах Внутрішньої Монголії (30-ті рр. ХХ ст.) // Східний світ. – 2015. – № 2. – С. 74–82.

20. Огнева О. Д. Дзанабадзар у контексті історії та культури Монголії (танка Тари Білої з Музею мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків) // Східний світ. – 2015. – № 3. – С. 76–85.

21. Огнева О. Д. Суварна прабхаса сутра і її сюжети в живописі (танка з Музею мистецтв ім. Богдана і Варвари Ханенків) // Східний світ. – 2015. – № 4. – С. 119–131.

22. Огнева О. Д. “Суварна прабхаса сутра” та живописні втілення її сюжетів // XIX Сходознавчі читання А. Кримського. До 120-річчя від дня народження Андрія Ковалівського” (Київ, 16–17 жовтня 2015 р.). – К.: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2015. – С. 55–56.

2016

23. Огнева Е. Проповедь Суварна прабхаса сутры в сакральной живописи Монголии XIX века (танка из Музея искусств им. Богдана и Варвары Ханенко) // Лига культуры. – Вып. 9. – О.: Астропринт, 2016. – С. 42–47.

24. Огнева Е. Д. Сакральное изобразительное искусство Калмыкии в Украине (танки в собрании Национального музея изобразительных искусств им. Богдана и Варвары Ханенко, Киев, Украина) // Гуманитарная наука Юга России: международное и региональное взаимодействие. Материалы II Международной научной конференции, посвященной 75-летию Калмыцкого института гуманитарных исследований РАН (г. Элиста, 14–15 сентября 2016 г.). – Элиста: КИГИРАН, 2016. – С. 106.

25. Огнева О. Ігор Стравінський – колекціонер // Волинський музейний вісник. – Вип. 8. – Луцьк, 2016. – С. 70–74.

26. Огнева О. Французський слід в творчому спадку Лесі Українки // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині. – Вип. 57. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції,

присвяченої 145-річчю від дня народження Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині, 24–25 лютого 2016 року. – Луцьк, 2016. – С. 44–51.

27. Огнева О. Д. Міжнародний семінар: “Буддійська освіта, етика та мистецтво” (Москва, 13–14 серпня 2015 р.) // Східний світ. – 2016. – № 1. – С. 136–137.

28. Огнева О. Д. Міжнародні Реріхівські читання: “Проблеми формування тексту і культури давньої і середньовічної Індії та Центральної Азії” (Москва, 14–16 грудня 2015 р.) // Східний світ. – 2016. – № 1. – С. 138–140.

29. Огнева О. Д. Сюжет “Вісім ступ”: історія виникнення і його втілення на танках в традиції тибетського буддизму (танка з Музею мистецтв ім. Богдана і Варвари Ханенків) // Східний світ. – 2016. – № 2–3. – С. 165–176.

30. Огнева О. Д. Тибетець Джам’янг Норбу як автор на сторінках свого роману “Мандала Шерлока Холмса: Пригоди великого детектива в Індії та Тибеті” // Східний світ. – 2016. – № 4. – С. 104–110.

31. Огнева О. Д. II Міжнародна наукова конференція: “Гуманітарна наука Півдня Росії: міжнародна і регіональна взаємодія”, присвячена 75-річчю Калмицького інституту гуманітарних досліджень РАН (Еліста, 14–15 вересня 2016 р.) // Східний світ. – 2016. – № 4. – С. 138–144.

32. Огнева О. Д. Післямова та коментарі до роману “Коли спаде курява” Алая // Алай. Коли спаде курява / пер. з кит. Н. Кірносолової – Х.: Фоліо, 2016. – С. 428–441.

33. Огнева О. Д. Стан сучасної художньої прози тибетців: автор, мова, адресат // Китаєзнавчі дослідження. – 2016. – № 1–2. – С. 97–109.

34. Огнева О. Д. “Суварна прабхаса сутра” та живописні втілення її сюжетів // XIX Сходознавчі читання А. Кримського. XX Сходознавчі читання А. Кримського: До 145-річчя від дня народження Агатангела Кримського та 25-річчя Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України. Тези доповідей міжнародної наукової конференції (м. Київ, 17–18 червня 2016 р.). – К.: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2016. – С. 55–56.

35. 奥格涅娃·叶莲娜. 戈宝权与莱霞·乌克兰英卡: 文学创作上的 递接 // 乌克兰研究. 第2辑. –北京: 中国社会科学出版社, 2016. –页 111–122 // Àogénièwá·Yè-liánna. Gē bǎo quán yǔ láí xiá·wūkèlán yīng kā: Wénxué chuàngzuò shàng de dì jiē // wūkèlán yánjiū. Dì 2 jí. – Běijīng: Zhōngguó shèhuì kēxué chūbǎn shè, 2016. – Yè 111–122 // Огнева О. Ге Баоцюань та Леся Українка // Українознавчі дослідження. – Вип. 2. – Пекін: Китайське видавництво суспільних наук, 2016. – С. 111–122.

2017

36. Огнева Е. Иконография Падмасамбхавы: слово и образ // Лига культуры. – Вып. 10. – О.: Астропринт, 2017. – С. 42–46.

37. Огнева Е. Д. Сукхавати – Мир Благоденствия будды Ами табхи (Танка из коллекции Кабинета Ю. Н. Рериха, ИВ РАН) // Индия – Тибет: текст и интертекст в культуре: Рериховские чтения 2012–2015 в Институте востоковедения РАН / Сост. и отв. ред. В. В. Вертоградова. – М.: Издательский дом ЯСК: Языки славянской культуры, 2017. – С. 193–203.

38. Огнева Е. Д. Юрий Рерих и вопросы тибетской буддийской иконографии. – О.: Астропринт, 2017. – 82, [4] с. – (Серия “Buddhica”: вып. 6).

39. Огнева О. Д. Архітектура Лхаси, і не тільки, як складова оповідання “Відпущена вівця” сучасного китаємовного тибетського письменника на ім’я Норбу Церрінг // XXI сходознавчі читання А. Кримського. Тези доповідей міжнародної наукової конференції, м. Київ, 17–18 листопада 2017 р. – К.: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2017. – С. 32–33.

40. Огнева О. Д. Китайські поштівки в епістолярії Лесі Українки // Україна-Китай. – 2017. – № 1 (7). – С. 152–155.

41. Огнева О. Д. Образ та слово: до питання формування сюжету “Бхавачакра” в традиції буддійського живопису // Східний світ. – 2017. – № 1–2. – С. 131–142.

2018

42. Будда. Той, хто пройшов світами сансари. Твори буддійського мистецтва з колекцій Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків, Одеського музею західного та східного мистецтва, приватної збірки Ігоря Понамарчука. Каталог виставки / авторка текстів – О. Огнева; упоряд. – Ю. Філь. – К.: Фенікс, 2018.
43. Огнева Е. Гэ Баоцюань и Леся Украинка: творческий контакт // Лига культуры. – Вып. 13. – О.: Астропринт, 2018. – С. 44–48.
44. Огнева Е. Д. Тханка Калачакры из Долоннора: датировка и локализация // Буддизм Ваджраяны в России: на перекрестке культур / отв. ред. Е. В. Леонтьева; сост. В. М. Дронова. – М.: Алмазный путь, 2018. – С. 445–457.
45. Огнева О. Пам'ятні дати творчого спадку Ігоря Стравінського у 2018 році // Лига культуры. – Вып. 13. – О.: Астропринт, 2018. – С. 105–106.
46. Огнева О. Французький слід у творчому спадку Лесі Українки; Ге Баоцюань і Леся Українка в українсько-китайському літературному діалозі: [статті] / відп. ред. і уклад. О. Петренко. – О.: Астропринт, 2018. – 28 с. – (Серія "Спадщина України": вип. 1).
47. Огнева О. Д. Образ Лхаси в тибетській сучасній прозі (за оповіданням "Відпущена вівця" Норбу Церінга) // Східний світ. – 2018. – № 2. – С. 95–113.
48. Огнева О. Д. Норбу Церінг і його оповідання "Відпущена вівця" (放生羊): контекст створення // Східний світ. – 2018. – № 3. – С. 70–85.
49. Огнева О. Д. Рецензія на: Батырева С. Г. Буддийская коллекция музейного собрания КалмНИЦ РАН: изучение и составление каталога (2014–2016). – Элиста, 2016. – 160 с. (ил.) // Східний світ. – 2018. – № 3. – С. 128–130.
50. Огнева О. Д. Світ благоденства, або рай будди Амитабхи, на тибетських танках // XXII сходознавчі читання А. Кримського. Тези доповідей міжнародної наукової конференції, м. Київ, 22–23 червня 2018 р. – К.: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2018. – С. 49–50.

2019

51. Огнева О. Вірш "Мрії" Лесі Українки бурятською мовою // Минувле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток краєзнавства і краєзнавчої освіти. – Вип. 66–67. – Луцьк, 2019. – С. 106–108.
52. Огнева О. Д. Агатангел Кримський: учитель та учні / упоряд., відп. ред. та передм. О. Г. Петренко. – О.: Астропринт, 2019. – 32, [2] с. – (Серія "Спадщина України": вип. 2).
53. Огнева О. Д. Пам'ятки писемності східного походження в Інституті рукопису НБУВ (Бурятія, Індія, Калмикія, Тибет) // До 145-річчя від дня народження академіка Омеляна Пріцака (1919–2006). Тези доповідей міжнародної наукової конференції, м. Київ, 16 травня 2019 р. – К.: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2019. – С. 23–24.
54. Огнева О. Д. Рецепт новели Церінга Норбу "Відпущена вівця" в контексті теорії мультимодальності // Виклики та парадокси соціальної взаємодії в постмодерному світі: лінгвістичний та психологічний аспекти: Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (11–12 квітня 2019 р.) / за заг. ред. О. В. Лазорко, В. А. Ущиної. – Луцьк: Волиньполіграф, 2019. – С. 33–37. (Разом з Н. А. Кірносоловою).
55. Пошта М. Мандрівки Гімалаями. Казки з Тибету, Бутану, Ладакху і Сіккіму / [Пер. з чес. Тетяни Савченко]; передмова, словничок О. Огневої. – К.: Сафран, 2019. – 156 с.
56. Церінг Норбу (Тибет, Китай). Відкуплена вівця. Оповідання / пер. з кит. Н. Кірносолової, коментарі О. Огневої // Всесвіт. – 2019. – № 3–4 (1083–1084). – С. 75–90.